

Anmeldelser

Lars Torpe, Jeppe Agger Nielsen & Jens Ulrich (red.), *Demokrati på nettet – offentlighed, deltagelse og digital kommunikation*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2005, 278 s., kr. 275,00.

Undersøgelser af offentlighedens tilstand har med internettets fremkomst fået en renæssance. Det er ikke svært at se hvorfor i lyset af internettets grundlæggende karakter af mange-til-mange-kommunikation, der næsten indbyder til spekulationer om forandringer af demokratiets funktionsmåde. Ofte sondres der i forskningen mellem et grundlæggende optimistisk synspunkt om, at internettet kan bruges til at udvide den politiske offentlighed og udligne skillelinjerne for politisk deltagelse, og et pessimistisk synspunkt om, at internettet vil fragmentere den politiske offentlighed og forstærke skillelinjerne. *Demokrati på nettet* anlægger et mere moderat perspektiv på internettets betydning på lokalt plan. Perspektivet beskrives som skeptisk, fordi det er skeptisk over for de generaliseringer, som ofte kendetegner de optimistiske og pessimistiske synspunkter. Lidt spydigt kunne man måske sige, at den nuancerede position, der anlægges i bogen, også er den nemmeste, fordi den ikke vover sig ud i større forudsigelser og derfor kan være svær at falsificere.

Bogen er resultatet af et forskningsprojekt om mulighederne for at forbedre den demokratiske deltagelse og beslutningsproces på lokalt plan ved anvendelse af internettet. Den bygger hovedsagelig på et omfattende datamateriale fra Hals Kommune, hvor man i perioden 2001-2004 blandt andet har gennemført en række forsøg med anvendelse af internettet til lokalpolitisk debat. Herudover anvendes også data fra hele landet, som er indsamlet af det tværgående forskernetværk ”Medier og Demokrati i Netværkssamfundet” (MODINET), som Hals-projektet har været en integreret del af. Bogen er en blanding af et casestudie og en antologi. Bogens første del, der udgør kapitlerne 1-10, er skrevet af Lars Torpe og gennemgår resultaterne af demokratiprojektet i Hals. Bogens anden del – kapitlerne 10-16 – indeholder bidrag fra forskellige forfattere og omhandler udvalgte aspekter af internettets politiske betydning, om end hovedvægten i disse kapitler også kredser om Hals. Denne form betyder i enkelte tilfælde, at der er overlap i indholdet af kapitlerne i bogens første og anden del og enkelte steder nuanceforskelle i konklusionerne.

Bogens teoretiske fundament bygger på såvel et offentligheds- som et demokratiseringsperspektiv. Offentlighedsperspektivet bruges til at undersøge, om der via internettet sker en udvidelse af offentligheden, mens demokratiseringsperspektivet bruges til at vurdere den digitale offentlighed i relation til en række kriterier for en demokratisk proces. Offentlighedsperspektivet kan placeres inden for den deliberative demokratiske skole, der især er inspireret af Jürgen Habermas’ bog *Borgerlig offentlighed* fra 1962. I forhold til den rene habermasianske position gives der dog afkald på et krav om, at den offentlige dialog bør

føre frem til rationelle, upartiske afgørelser. Formålet er stadig offentlig problem-løsning, men begrebet, der opstilles, er mere empirisk-analytisk, og det søger at spænde over en større del af den offentlige samtale end blot dialogen. I demokratiseringsperspektivet suppleres den deliberative demokratiske ramme med Robert A. Dahls kriterier for vurdering af demokratiske processer. Dette sker for at undersøge, om udvidelsen af den lokalpolitiske offentlighed styrker det lokale demokrati. Dette undersøges i forhold til Dahls kriterier om oplyst forståelse, effektiv deltagelse, kontrol over den politiske dagsorden og lige medborgerskab. Kriterierne suppleres på to punkter. Kriteriet om effektiv deltagelse suppleres med et krav om offentlig deliberation, og kriteriet om lige medborgerskab udvides til også at omfatte et republikansk begreb om ”medborgerdyder” eller ”social kapital”.

Bogen konkluderer, at digital information og kommunikation på internettet ikke medfører grundlæggende forandringer i de politiske processer. Til gengæld viser resultaterne, at anvendelsen af internettet supplerer de eksisterende kanaler for politisk deltagelse og dermed bidrager til at udvide den politiske offentlighed. Dette fremgår blandt andet af det centrale forsøg i Hals Kommune, hvor man i efteråret 2001 etablerede en interaktiv portal for borgere, foreninger og erhvervsliv, der skulle fungere som et ”gadekær på nettet”, hvor borgere og kommunalpolitikere fik mulighed for at debattere lokalpolitiske spørgsmål. Deltagelsen i debatten blev skuffende i lyset af de store anstrengelser, man gjorde sig i kommunen, men den politiske offentlighed må siges at være blevet udvidet, da der var deltagerne i debatten, som ikke ellers havde deltaget i det politiske liv, og der blev taget nye emner op, som ellers sjældent bliver debatteret i den kommunale politik.

Kvaliteten af debatten på internettet er ofte blevet kritiseret, og på et tidspunkt var kritikken af tonen i debatforummet på hals.dk næsten ved at føre til lukning af debatsiderne. Jens Ulrich dokumenterer imidlertid i en nærmere analyse af debattens kvalitet, at langt de fleste debattører faktisk søger dialogen og anvender argumentation i deres indlæg, mens kun ganske få af de undersøgte indlæg vurderes at have en ”saboterende” effekt på debatten. En bemærkelsesværdig konklusion fra analysen af debatten om kommunens fremtid i lyset af kommunalreformen er endvidere, at en meget stor del af deltagerne viser sig at skifte holdning undervejs, hvilket blandt andet kan tilskrives debatten.

Et andet væsentligt spørgsmål er, om der opstår nye eller ændrede sociale skillelinjer i forhold til adgang til internettet og kompetencer i brugen af ikt samt i forhold til det politiske engagement og deltagelse via internettet. Forfatterne påviser en svag effekt af internettet som en form for ”virtuel kapital”, der har en selvstændig positiv effektiv effekt på borgernes følelse af politisk kompetence og deltagelse. Undersøgelsen viser en række alders- og uddannelsesmæssige skillelinjer, mens der til gengæld ikke identificeres kønsforskelle. Det er ikke uventet især de ældre over 60 år og de dårligst uddannede, der er fattige på virtuel kapital. Initiativer, der skal skaffe internetadgang til flere og efteruddannelse i ikt, viser sig kun i begrænset omfang at have ændret på dette forhold.

Som led i forskningsprojektet blev der gennemført en række forsøg med anvendelse af internettet til at styrke den lokale debat på forenings-, institutions- og

lokalsamfundsniveauet. Resultaterne har overvejende været skuffende, da der kun har vist sig en meget begrænset interesse for at bruge internettet til debat i disse sammenhænge. Således peges der på, at foreningsbestyrelser godt nok har taget e-post til sig som koordinationsmiddel, men de er ikke interesserede i debatfora, fordi de ikke forventer, at der vil være efterspørgsel efter dem.

En væsentlig demokratiserende effekt af internettet er til gengæld, at det bidrager til at øge tilgængeligheden af informationer om kommunale forhold. I en analyse af anvendelsen af internettet i forbindelse med revisionen af kommuneplanen viser Jeppe Agger Nielsen, at borgerne faktisk er interesseret i at indhente informationer på internettet, hvilket styrkede debatten og beslutningsgrundlaget for kommuneplanen.

Forfatterne påviser, at erfaringer fra kommunale debatsider på internettet viser, at det kræver en aktiv indsats og prioritering fra politikernes side at skabe debat på siderne. Det kan dog undre, at bogen alene fokuserer på anvendelsen af centralt initierede internetbaserede debatfora som metafor for offentligheden på nettet. Således drøfter bogen ikke en række nye græsrodsfænomener, som også kunne forventes at have implikationer for den politiske offentlighed. Der tænkes her blandt andet på den stigende anvendelse af såkaldte weblogs blandt borgerne, hvor der for eksempel foregår debat mellem borgere, der er uafhængigt af central organisering.

Bogen giver en interessant og velunderbygget analyse af, hvordan debatten på internettet fungerer i praksis. Dens nuancerede skeptiske tilgang giver de ofte sangvinske politiske forventninger til internettet en god dosis realisme, men åbner stadig mulighed for, at det faktisk er muligt at anvende internettet til at styrke offentligheden. Bogen er således nyttig for både læsere, der er interesseret i mulighederne for at styrke de mere deliberative demokratiske sider af offentlig politik, og læsere, der er interesseret i internettets politiske effekter.

Adam Lebech
It-politisk Center
Videnskabsministeriet

Jens Hoff & Kresten Storgaard (red.), *Informationsteknologi og demokratisk innovation*, København: Forlaget Samfundslitteratur, 391 s., kr. 348,00.

Informationsteknologi og demokratisk innovation er udgivet som nummer to af i alt syv planlagte antologier fra Center for Medier og Demokrati i Netværks-samfundet (MODINET). Antologien indeholder undersøgelser af informationsteknologiens rolle som kommunikationsmedie mellem borgerne, mellem borgerne og kommunalpolitikere og institutioner og som forbindelsesled i løst koblede transnationale netværk.

Det første bidrag er en grundig (43 s.) indledning, hvor Hoff og Storgaard redegør for en række centrale begreber med ”politisk offentlighed” og ”netværks-samfund” som de to vigtigste. Hvor det første går igen i de fleste af antologi-

bidragene, er ”netværkssamfund” – ud over den oplagte sproglige kobling fra internet til netværk og netværkssamfund, der gør, at al interaktion via internettet kan opfattes som *network communities* – kun anvendt i Hoff og Jauerts, Storgaard og Holmgrens, Salskov-Iversens og Bolette Christensens bidrag.

Det fælles omdrejningspunkt er således begrebet politisk offentlighed, og antologibidragene kan følgelig opdeles i to grupper, alt efter hvilken forståelse af begrebet forfatterne anvender. De to grupper består af henholdsvis flertallet af forfatterne, der opfatter offentligheden som undersøgelsesobjekt og undersøger den internetbaserede dialog, der foregår *med* og *i* offentligheden, mens Hoff og Jauert samt Torpe anvender en mere objektorienteret forståelse, hvor offentligheden er noget, kommunalpolitikere mere kommunikerer *til* end *med*. Vægten i antologien er således på undersøgelsen af de deltagelsesrelaterede problematikker i forbindelse med etableringen af en virtuel offentlighed, hvilket indebærer spørgsmål om, hvorvidt der er fri og lige adgang til de specifikke debat- og interaktionsfora, og om dialogen dér sker efter de habermasianske kriterier om sandhed, rigtighed og sandfærdighed.

I alt tre bidrag undersøger dialog i virtuelle interaktions- og debatfora. Det er Storgaard og Holmgrens ”Kollaborativ planlægning og de nye medier”, Ulrichs ”Debat på nettet – det umuliges kunst” og Bolette Christensens ”Mediering af modstand og alternativ. Bevægelsesnetværk mellem det lokale og det globale”. I det førstnævnte undersøges, om anvendelsen af interaktive fora har forbedret mulighederne for borgerinddragelse i Nørrebro Park. Erfaringerne fra Nørrebro Park er fra en deltagelsesmæssig synsvinkel positive, idet børn, handikappede og en gruppe af ”måske aktive” deltager i de virtuelle debat- og interaktionsfora. Gruppe af ”måske aktive” er blevet mobiliseret ved, at en stor mængde information er blevet gjort tilgængelig via internettet, og det har medført, at borgere, der ikke modtager informationer via deres personlige netværk, alligevel har haft mulighed for at deltage med en kvalificeret mening – en mulighed, som betegnes med begrebet *instant participation*. I de to sidstnævnte bidrag undersøges den praktiske deltagelse i debatfora blandt borgerne i Hals Kommune og i bevægelsesaktørerne Globale Rødder og ATTAC. /

De tre bidrag når frem til en enslydende konklusion, nemlig at debatfora understøtter dialog og interaktion og kan medvirke til at udbygge relationer, der allerede er skabt i et fysisk rum eller igennem traditionelle medier som for eksempel en lokalavis. Det synes dog også sikkert, at den virtuelle dialog ikke har potentiale til at erstatte den dialog, der fremkommer ved borgernes møde med byplanlæggere, sagsbehandling på rådhuset, forældremøder i skolen og fælles møder og manifestationer blandt bevægelsesaktører. I antologiens sidste bidrag forklarer Bolette Christensen, *hvorfor møder ansigt-til-ansigt ikke kan erstattes af meningsudveksling i cyberspace*.

I bidraget ”Er det kommunale demokrati på vej på nettet i Søllerød Kommune?” undersøger Olsen og Rieper, hvordan Søllerød Kommune har anvendt kommunens hjemmeside til henholdsvis at informere, indgå i dialog og foretage høringer blandt borgerne. Ud over nogle interessante empiriske observationer lancerer Olsen og Rieper en typologi bestående af fire forskellige måder, som

kommunen kan anvende internettet på til at komme i kontakt med borgerne. Denne typologi er meget illustrativ og kunne med fordel være blevet anvendt i alle de antologibidrag, der tager udgangspunkt i kommunale cases. Stine Christensens bidrag ”Institutionerne i Søllerød med på Internettet” komplementerer Olsen og Riepers bidrag, idet hun undersøger, hvordan forvaltningen og de kommunale institutioner i Søllerød anvender informationsteknologi. Hun viser, hvordan institutionernes hjemmeside medvirker til bedre service og større åbenhed over for borgerne, og hvordan den kommunale forvaltning får rationaliseringsgevinster ved at digitalisere kommunens interne kommunikationsrelationer.

I bidraget ”En ny fællede? Internettets rolle i lokal politisk kommunikation”, undersøger Hoff og Jauert, hvordan den øgede anvendelse af informationsteknologi påvirker den politiske kommunikation i Odder Kommune. I den forbindelse videreudvikler Hoff og Jauert de idealtyper for politikere, som i sin tid blev udviklet af Bang, Hoff og Hauxner i bydelsrådsstudierne (COS rapport nr. 1, 2001). Idealtyperne videreudvikles ved, at de kobles med specifikke måder at anvende informationsteknologi på, hvilket er en interessant kobling, der med fordel kunne udbygges med yderligere studier af lokalpolitisk kommunikation. Torpe spørger i bidraget ”Internettet, politisk offentlighed og demokrati. Erfaringer fra forsøg i Hals Kommune”, om kommunens anvendelse af internettet tilfører noget nyt til det lokale demokrati. Spørgsmålet er interessant i forhold til antologiens titel, der stiller læseren viden om ”demokratisk innovation” i udsigt. Ærgerligt nok er Torpe den eneste af bidragsyderne, som direkte behandler dette spørgsmål, men hans konklusion er heldigvis opløftende – nemlig at der tilføres noget nyt til det lokale demokrati, fordi borgere nemt kan synliggøre problemer og præsentere løsninger via Internettet.

Generelt er der således konstruktive erfaringer fra casestudierne af Hals, Søllerød og Odder Kommune. Internettet medvirker både til bedre og hurtigere kommunikation i den kommunale forvaltning og til bedre dialog mellem borgere og politikere. Antologien er med dens mange informationstætte casebeskrivelser et *must* for kommunalpolitikere, der ønsker at fortsætte den gode dialog med borgerne, som de har haft op til kommunalvalget, efter valget. Den nysgerrige læser kan desuden ved selvsyn se informationsteknologiens anvendelse, idet bidragene indeholder omfattende henvisninger til de steder i cyberspace, der er undersøgelsesobjekter. For forvaltere derimod kan antologien godt gå hen og blive lidt af en hvilesten, for hvis man, som Salskov-Iversen gør det, spørger de kommuner, der indgår i transnationale netværk, så kan danske kommuner ikke lære meget om digital forvaltning og e-governance ved at vende blikket mod USA eller Hong Kong, som ellers anses for at være på forkant med udviklingen.

I og med at MODINET har været et tværfagligt center, er antologien også rettet mod et bredt publikum inden for Akademia. Netop derfor har redaktørerne til antologien, hvor bidragsyderne med få undtagelser har samfundsvidenskabelig baggrund, gjort meget ud af at introducere centrale samfundsvidenskabelige begreber i antologiens indledning. Det har desuden den sidegevinst, at antologien også er anvendelig for det brede udsnit af den danske befolkning, der gør sig

overvejelser om informationsteknologien muligheder som redskab for dialog, netværksdannelse og styring.

Signe Kjær Jørgensen
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Hans Jørgen Nielsen, *Er danskerne fremmedfjendske? Udlandets syn på debatten om indvandrere 2000-2002*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004, 305 s., kr. 248,00.

Denne bog behandler udlandets syn på danskerne og deres forhold til etniske minoriteter ved at se på kommentarerne til de løbende begivenheder i medierne. Den udenlandske presse inkluderer journalister og dagblade i Norge, Sverige, Storbritannien og Tyskland. Hans Jørgen Nielsen (HJN) anvender eget indsamlet pressemateriale, som dækker perioden 1. januar 2000 til ultimo 2002. Hertil kommer et større antal interviews med en række politikere og partifunktionærer i de pågældende lande. Det kom der dog mindre ud af end forventet, fordi mange personer ikke ønskede at uddybe deres holdning til den danske immigrations- og integrationspolitik. HJN inddrager også et omfattende surveymateriale, som anvendes til at belyse, hvorvidt den danske befolkning er mere fremmedfjendsk end andre folkeslag i Europa og Skandinavien. Bogen udgør således en komparativ analyse, hvor der anvendes forskellige og i høj grad supplerende datatyper.

Bogen er svær at gengive fyldestgørende, fordi den indeholder et stort og imponerende empirisk materiale, som analyseres på eksemplarisk vis. HJN analyserer udlandets meget kritiske syn på den danske indvandrerdebat op til og umiddelbart efter folketingsvalget i 2001 – det såkaldte ”flygtningevalg”. HJN fremhæver, at i en vis forstand blev grunden lagt for kritikken af Danmark allerede i januar 2000, da 14 EU-lande vedtog at gennemføre sanktioner mod Østrig, hvis Frihedspartiet og Folkepartiet dannede regering sammen. Sanktionerne blev iværksat, og Danmark var med på statsministerens stærkeste anbefaling. Det var en kontroversiel beslutning i manges øjne. Østrig og Jörg Haider blev et særegent omdrejningspunkt i indvandrerdebatten, fordi det hermed blev naturligt for mange at overvåge indvandrerpolitikens tilrettelæggelse i de enkelte lande. Der blev indstiftet en slags elitekontrol, en overvågning af befolkningernes reaktioner.

Det er derfor heller ikke overraskende, at udlandet og udenlandsk presse holdt et vågent øje med den danske valgkamp i 2001 – og var parat med skarpe kommentarer, da det efter valget stod klart, at V og K ville basere deres parlamentariske flertal på Dansk Folkeparti. Kritikken blev hård, og udenlandsk presse stempede både de borgerlige partier og Dansk Folkeparti som fremmedfjendske, provinsielle og småracister. HJN dokumenterer, at reaktionen fra svenske politikere og journalister var særlig stærk og fordømmende. Britiske journalister var en del mere afdæmpede og nuancerede.

Det særligt interessante ved bogens analyser er, at de i vidt omfang dokumenterer, at mange af de beskrivelser, som blev givet af den danske valgkamp og generelt af den danske indvandrerpolitik, var manipulerende og i mange tilfælde faktisk forkerte. En svensk journalist skrev, at asylansøgere i Danmark boede i affaldscontainere; andre dele af svensk presse hævdede, at Enhedslisten var det eneste anstændige og indvandrervenlige parti i Danmark. I den engelske avis *The Guardian* blev det hævdet, at højrefløjspartierne i Danmark havde lige så meget fremgang ved valget som det tyske nazistparti havde under Weimar-republikken. Den negative reaktion over for danske vælgere og politikere var således i mindre grad forankret i faktuelle kendsgerninger. Den var i stedet moraliserende og fordømmende i sit indhold. Det lå mellem linjerne, at Danmark var tæt på en indvandrerpolitisk linje, der også kunne eller burde udløse EU-sanktioner.

En dansk forfatter (Carsten Jensen) blev meget citeret for at have skrevet, at det danske folketingsvalg i 2001 var af en sådan karakter, at det "begravede demokratiet". Desuden blev der lejlighedsvis henvist til rapporter fra EU, hvori det fremgik, at det danske samfund var gennemsyret af subtil racisme og intolerance over for etniske minoriteter. Også danske politikere tilkendegav, at valget var et katastrofevalg for tolerancen og frisindet i Danmark. En af dem var Poul Nyrup Rasmussen, som et par år tidligere havde karakteriseret Dansk Folkepartis folkevalgte repræsentanter som nærmest uværdige medlemmer af Folketinget.

HJN beskriver et af de "værktøjer", som kan anvendes i forhold til intolerante borgere og kritiske politikere. Det gør han i analysen af den svenske debat, hvor integrationsministeren Mona Sahlin på et tidspunkt forsøgte at bremse en debat om kriminalitet blandt indvandrere. Svenske myndigheder har endvidere påbudt medierne at omtale to små indvandrerkritiske partier som fremmedfjendske. Under alle omstændigheder er sådanne meningsfiltre og politiske diktater ikke i tråd med dansk demokratisk tradition.

HJN er skarp, når han analyserer, hvad man kunne kalde den "svenske model" for demokratisk debat – eller hvad der i praksis bliver til svenskernes forklærlighed for politisk korrekthed (p. 262). Til gengæld savner man i bogen en sund og passende teoretisk ramme. Det kunne eksempelvis være en ramme, som bestod af en række demokratiteoretiske betragtninger. Jürgen Habermas er oplagt: Hvad er formålet med offentlig samtale, og hvorfor er det vigtigt, at den er herredømmefri? Det kunne også være den amerikanske politolog Robert A. Dahl, som fremhæver, at demokratiet må være præget af en åben dagsorden, således at det er befolkningen, der suverænt bestemmer, hvad der skal debatteres. Desuden savnes også overvejelser om politisk korrekthed og magtrelationer i den offentlige diskussion. De teoretiske overvejelser er dog klart aktive i den måde, der analyseres på, men de fremstilles ikke eksplicit. Det er lidt synd, men der er dog ingen tvivl om HJNs normative konklusion på medieanalyserne. Han slår fast i konklusionen: "Spørgsmålet er imidlertid, om det ikke snart er på tide at genoplive den gamle norm om, at man ikke hæfter generaliserende klicheer på hinanden" (p. 266).

HJN afslutter med analyser af danskernes holdninger, som blandt andet udfærdiges på baggrund af materiale fra valgundersøgelserne. HJN konkluderer blandt

andet, at ”det, danskerne er kritiske overfor, er næppe så meget, at indvandrere er anderledes, og næppe at de tager arbejde fra andre, men måske snarere at de netop ikke arbejder, og dermed belaster de sociale budgetter” (p. 225). HJN analyserer her især på spørgsmålet fra valgundersøgelsen, der lyder ”Integrationen af indvandrere og flygtninge løser sig selv, hvis de får arbejde”. Det er der cirka 58 pct. af de adspurgte, der er helt eller delvis enige i. Samtidig er der dog også cirka 40 pct. af de adspurgte, der er helt eller delvis enige i, at ”indvandringen udgør en trussel mod vores nationale egenart”. Hvis man går ned i data-sættet, vil man ligeledes kunne konstatere, at eksempelvis 20 pct. af dem, der er helt enige i, at arbejde løser integrationen, også er helt enige i, at indvandringen udgør en kulturel trussel. Korrelationen mellem de to spørgsmål er i øvrigt moderat stærk ($\gamma = -0,25$). Hvis man går endnu dybere, afslører en faktor-analyse, at spørgsmålet om integration og arbejde ikke er korreleret med de spørgsmål, som vedrører indvandringens kulturelle aspekter, herunder i særdeleshed spørgsmålet om danskernes forhold til og frygt for islam. Der er tale om forskellige holdningsdimensioner, hvorfor den ene ikke kan reduceres til den anden, og det er nok i det hele taget tvivlsomt, om spørgsmålet om integration er velegnet til at ”tappe” en dybereliggende prædisposition hos det enkelte individ. Der er således ikke entydigt belæg for at hævde, at danskernes holdninger til etniske minoriteter primært er styret af økonomiske og pragmatiske velfærds-overvejelser. Indvandrerpolitikken er kompliceret, hvilket HJN også er fuldt ud enig i. Men kompleksiteten giver også en vis grobund for sund skepsis over for nogle af de synspunkter, som cirkulerer i den danske offentlighed. Etnocentrisme – følelse af kulturel overlegenhed – er udbredt i Danmark, og dermed er den svenske kritik heller ikke helt ved siden af, selv om den til tider kan være nok så moraliserende.

HJN fremfører derimod overbevisende belæg for, at danskerne ikke er mindre tolerante og mere fremmedfjendske end mange andre folkeslag. Tværtimod er danskerne mere tolerante end eksempelvis tyskere, briter og grækere. De er til gengæld mindre tolerante end svenskere. Der er noget særligt ved Sverige. Om det er meningsfiltrene i debatten eller folkesjælen, der udgør forklaringen, er nok ikke tilstrækkelig belyst, om end bogens analyser tydeliggør, at den politiske korrekthed trives bedre i Sverige end i Danmark. Lad hermed bogen være stærkt anbefalet – den er tankevækkende og vellykket, fordi HJN er en tilbagelænet forsker, som nøgternt analyserer ud fra den præmis, at ingen bliver klogere på indvandrerdebatten, hvis den alene drejer sig om, hvem der har den bedste mening. At normative overvejelser til gengæld er svære at styre uden om i indvandrerdebatten, er en anden, men nok ikke helt anden sag. Indvandrerdebatten klæber sig til folks følelsesregister, fordi den i sidste ende drejer sig om mennesker og ikke kroner og ører.

Jens Peter Frølund Thomsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Modtagne bøger

- Adler-Nissen, Rebecca & Rasmus Vanggaard Knudsen, *Forenet i mangfoldighed?*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.
- Andersen, Erik André, Birgit Lindsnæs & Stig Ree (red.), *På vej mod nye globale strategier. Offentlige goder og menneskerettigheder*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.
- Bencke, Jens, Mogens Hansen & Flemming Schmidt, *Danskerne og Samfundet. Individ og samfund i forandring. Bind 2*, København: Forlaget Columbus, 2005.
- Bredgaard, Thomas & Flemming Larsen (eds.), *Employment Policy From Different Angles*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.
- Elklit, Jørgen, Birgit Møller, Palle Svensson & Lise Tøgeby, *Gensyn med sofa-vælgerne. Valgdeltagelse i Danmark*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2005.
- Evald, Jens, *Frederik Vinding Kruse*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.
- Gad, Ulrik Pram, *Dansksprogede grønlanderes plads i et Grønland under grønlandisering og modernisering*, København: Københavns Universitet, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, 2005.
- Greve, Bent, *Velfærdssamfundet. Myter og Facts*, København: Hans Reitzels Forlag, 2005.
- Grus 74. Konstruktioner af virkeligheder*, Århus: Systime Academic, 2005.
- Haffner, Sebastian, *Adolf Hitler. Et politisk portræt*, København: Høst & Søn, 2005.
- Hansen, Per Henrik, *Firmaets største bedrift. Den hemmelige krig mod de danske kommunister*, København: Høst & Søn, 2005.
- Hjarvard, Stig, *Det selskabelige samfund. Essays om medier mellem mennesker*, Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, 2005.
- Howarth, David, *Diskurs. En introduktion*, København: Hans Reitzels Forlag, 2005.
- Internasjonal politikk*, Nr. 4 2005, Oslo: NUPI, 2005.
- Jacobsen, Dag Ingvar, *Organisationsændringer og forandringsledelse*, Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, 2005.
- Jespersen, Peter Kragh, *Mellem Profession og management*, København: Handelshøjskolens Forlag, 2005.
- Journal of Peace Research*, Volume 42, Number 5, September, 2005.
- Kallestrup, Morten, *Europæisering af nationalstaten*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.
- Nedergaard, Peter, *Hvordan fungerer EU?*, København: Columbus, 2005.
- Nielsen, Niels Kayser, *Steder i Europa. Omstridte byer, grænser og regioner*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2005.
- Pedersen, Carl & Helle Porsdam, *USA i det 21. århundrede*, København: Columbus, 2005.

- Pluk. September 2005*, Institut for Grænseregionsforskning, Syddansk Universitet, 2005.
- Rasmussen, Per, *Kommunalpolitik. 3. udgave*, København: Forlaget Columbus, 2005.
- Rendtorff, Jacob Dahl, *Retsfilosofi*, København: Forlaget Samfundslitteratur, 2005.
- Renske, Doorenspleet, *Democratic Transition. Exploring the Structural Sources of the Fourth Wave*, London: Lynne Rienner Publishers, 2005.
- Roth, Hans Ingvar, *Mångkulturalismens utmaninger*, Lund: Studentlitteratur AB, 2005.
- Saglie, Jo & Tor Bjørklund (red.), *Lokalvalg og lokalt folkestyre*, Oslo: Gyldendal Akademisk, 2005.
- Schmidt-Hansen, Ulrich & Søren Aalund, *Kampen for Autonomi – offentlig ledelse i krydspres*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.
- Seldon, Anthony & Dennis Kavanagh, *The Blair Effect 2001-5*, Cambridge: Cambridge Universite Press, 2005.
- Skogan, John Kristen (red.), *Hva nå USA og Europa?*, Oslo: Gyldendal Akademisk, 2005.
- Statsvetenskaplig tidskrift 2005/1*, Lund: Studentlitteratur, 2005.
- Strand, Kurt, *Connie Hedegaard. Ikke blot til pynt*, København: Høst & Søn, 2005.
- Thorndahl, Morten Hansen & Gitte Lingberg Tefre, *Menneskerettigheder*, København: Columbus, 2005.
- Torpe, Lars, Jeppe Agger Nielsen & Jens Ulrich, *Demokrati på nettet. Offentlighed, deltagelse og digital kommunikation*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2005.
- Udenrigs 2 2005*, København: Det Udenrigspolitiske Selskab, 2005.

Abstracts

Erik Damgaard

Parliamentary Conflict and Cooperation

A considerable part of Danish parliamentary research since the 1960s – focusing on parties, parliament and government – can be grouped under four headings: Parliamentary recruitment and member characteristics, parliamentary organization, legislative voting behavior, and government formation. It is shown that the articles in this issue of *Politica* represent extensions of earlier research within these areas, as well as the introduction of new themes and problems for further investigation. The latter applies not least to studies of an increasing number of “political accommodations” and media-related party competition through “non-legislative” parliamentary activities.

Christoffer Green-Pedersen

The Danish Folketing under Continuous Change

Over the past 50 years, the Danish Folketing has changed from primarily a legislature towards a body where legislation is still a central activity, towards a body where non-legislative activities such as interpellations and questions to the minister have become steadily more important. The number of these non-legislative activities has grown steadily over the past 50 years, whereas the number of laws has only shown limited growth. The explanation should be found in changes in party competition in the direction of issue competition, i.e. competition about which issues should be at the center of party-political attention. For especially the opposition, the non-legislative activities represent an important tool in this competition. The development thus reflects an institutional adaptation of the Danish Folketing to changes in party competition.

Asbjørn Skjæveland

The Dimensionality of the Danish Parliament: Is There a New Political Dimension?

It has become increasingly problematic to describe the Danish voters by one dimension only. Their attitudes have developed so that two dimensions are now needed to describe the voters: old and new politics. Old politics is related to certain economic issues while new politics is related to issues like refugees and immigration. This development raises the question whether something similar has occurred in relation to the Danish parliamentary parties. The conclusion is that a one dimensional description of party voting behavior on bills is justified

even though the two-dimensional new/old politics perspective adds nuances to our understanding of conflict and cooperation in the Danish Parliament.

Flemming Juul Christiansen

Agreements Across Sectors in the Danish Folketing

Danish parliamentary research has outlined a sectorized perspective on decision making in the Folketing. However, political parties also enter into legislative agreements concerning legislation across sectors. In a system of parliamentary minority government, government and opposition parties may 'gain from exchange'. That provides an explanation for the existence of 'multi sector agreements'. Data shows that a modest amount of 13 percent of the legislation is agreed upon by these agreements. However, they concern important topics such as distributional politics, non-unanimously approved bills as well as state budget agreements. Thus, conflict and cooperation among the parties of the Folketing may take place centralized as well as decentralized.

Robert Klemmensen

Conciliation in the Danish Folketing 1953-2001

The article explores the use of The Conciliation Board in the Danish parliament 1953-2001. The Conciliation Board is an informal institution characterized by the cabinet giving veto rights to one or more opposition parties. By using this institution the government can manipulate the costs for the opposition parties colluding against it. In the Danish system this is important since minority governments have been the order of day since the 1970s. We should expect that the weaker the government is the more likely it is that the cabinet delegates veto rights. Controlling for a number of variables, the analysis confirms the expected relationship between the coalition potential of cabinets and the number of conciliations. The finding indicates that cabinet power could be thought of as a continuous variable.

Søren Hartmann Hede and Søren Lund

Economies of Scale in Local Government – a Critical Analysis of Public Schools

The debate about the optimal municipality size focuses on two main arguments. First that larger municipalities are more efficient and second that they can maintain a higher quality in the provision of public sector service. A review of the two arguments shows that it is more appropriate to see these as one theory of economies of scale. Former analyses have not included this in their explanatory models, whereby the differences in expenditures between municipalities can be interpreted

both as differences in efficiency and in quality. The same problem applies to analyses of quality. Furthermore these analyses have other methodological problems. An analysis of the school expenditures that tries to solve these problems shows contrary to expectations no correlation between sizes of municipalities on the one hand, and expenditures and quality on the other.

Om forfatterne

Erik Damgaard, dr.scient.pol., professor i almen og sammenlignende statskundskab ved Aarhus Universitet. Blandt hans interesseområder er partier, parlamenter, regeringer og demokrati. Har for eksempel udgivet *Folkets styre. Magt og ansvar i dansk politik* (2003), *Parlamentarisk forandring i Norden* (1990) og *Delegation and Accountability in European Integration* (2000). E-mail: damgaard@ps.au.dk

Christoffer Green-Pedersen, professor mso. ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Arbejder for tiden på et stort forskningsprojekt om politiks dagsordensfastsættelse og parti-strategier i Danmark og andre vesteuropæiske lande med støtte fra Forskningsrådet for Samfund og Erhverv. Flere oplysninger findes på www.ps.au.dk/greenp. E-mail cgp@ps.au.dk

Asbjørn Skjæveland, cand.scient.pol. og ph.d. i statskundskab samt exam.art. i filosofi, lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Faglige interesseområder er Folketinget og parlamenter generelt samt politisk kommunikation og retorik. Har publiceret og forsker inden for koalitionsdannelse og partisammenhold. E-mail: Skjaeveland@ps.au.dk

Flemming Juul Christiansen, cand.scient.pol., ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Arbejder på et projekt om politiske forlig og aftaler i Folketinget med udblik til de skandinaviske lande. Interesserer sig også for partiforskning, herunder forholdet mellem partier og interesseorganisationer. Om politiske forlig har han tidligere udgivet "Politiske forlig og mindretalsparlamentarisme i dansk politik", *Politologiske Studier*, 5. årgang, nr. 1, pp. 23-36, 2002. E-mail: fjc@ps.au.dk

Robert Klemmensen, cand.scient.pol, Amanuensis ved institut for Statskundskab, Syddansk universitet, Odense. Interesserer sig for institutionel analyse og rational chice teori. E-mail:rkl@sam.sdu.dk

Søren Hartmann Hede, cand.scient.pol. fra Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet og ansat i KL. E-mail: shd@kl.dk.

Søren Lund, cand.scient.pol. fra Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet og ansat i KL. E-mail: slu@kl.dk

Register til 37. årgang 2005

Artikler

- Binderkrantz, Anne, *Organisationernes og indflydelsen: Hvordan interesseorganisationer søger indflydelse på offentlig politik* 1: 76-94
- Borre, Ole, *Social tillid i Danmark* 2: 133-149
- Carstensen, Martin B., *Mediernes konstruktion af Farum-sagen* 2: 182-197
- Christensen, Erik, *"Den videnskabelige værdirelativisme i praksis" som led i studenteroprøret på IFSK* 3: 333-340
- Christiansen, Flemming Juul, *Aftaler på tværs af sektorer i Folketinget* 4: 423-439
- Damgaard, Erik, *Parlamentarisk konflikt og samarbejde* 4: 385-393
- Disputatsdebat 4: 477-497
- Nannestad, Peter, *Si tacuisses ... En kommentar til Jørgen Poulsen* 4: 477-482
- Sørensen, Curt, *Forventningen om positiv særbehandling. En kommentar til Jørgen Poulsens indlæg* 4: 483-484
- Harste, Gorm, *Hvad er arbejdsdelingens, solidaritetens og videnskabens regler sui generis – en replik til Jørgen Poulsen* 4: 485-489
- Green-Pedersen, Christoffer, *Folketinget under fortsat forandring* 4: 394-410
- Harste, Gorm, *Den europæiske stats dannelse* 1: 21-43
- Harste, Gorm, *"Værdifortolkning" og "værdibedømmelse" hos Weber og Durkheim* 3: 320-332
- Hede, Søren Hartmann og Søren Lund: *Kommunale stordriftsfordele – en kritisk undersøgelse på folkeskoleområdet* 4: 453-476
- Klemmensen, Robert, *Forlig i det danske folketing 1953-2001* 4: 440-452
- Klitgaard, Michael Baggesen, *At beskytte et politisk våben* 2: 150-166
- Lippert-Rasmussen, Kasper, *Erik Rasmussens værdirelativisme: indhold og gyldighed* 3: 274-286
- Mazanti, Stefan, Mikael Skov Mikkelsen og Tobias Effersøe, *Eugenik – elitært, usolidarisk og uetisk?* 2: 167-181
- Mouritsen, Per, *Værdier i samfundsvidenskabelig forskning* 3: 265-273
- Olesen, Thomas, *Tillys mekanismer: at forklare politiske processer* 1: 95-103
- Oppositioner ved Jørgen J. Poulsens forsvar af afhandlingen til doktorgraden i statskundskab, *The General Theory of Solidarity – An Essay on the First Principles of Political Behavior* 2: 198-237
- Raino Malnes, *Første officielle opposition* 2: 198-207
- Curt Sørensen, *Opposition ex auditorio: De autoritative udtalelsers metode* 2: 208-217

Gorm Harste, <i>Opposition ex auditorio: At analysere den rationelle solidaritet</i>	2: 218-226
Peter Nannestad, <i>Anden officielle opposition: Poulsens gambit</i>	2: 227-237
Petersen, Nikolaj, <i>Danmark som international aktør 705-2005. Et essay</i>	1: 44-59
Poulsen, Jørgen J., <i>Den videnskabelige værdirelativisme, repressiv tolerance og den usete gorilla</i>	3: 287-302
Poulsen, Jørgen J., <i>Den generelle teori om solidaritet med hug og parade</i>	3: 341-354
Skak, Mette, <i>Den historiske drejning</i>	1: 5-20
Skjæveland, Asbjørn, <i>Dimensionaliteten i Folketinget: Er der en ny politisk dimension?</i>	4: 411-422
Sørensen, Curt, <i>Videnskab eller ideologi? – et forsvar for den videnskabelige værdirelativisme, pluralismen og den videnskabelige autonomi</i>	3: 303-320
Viereck, Simon, <i>Osmannerrigets storhed og fald</i>	1: 60-75

Anmeldelser

Bevir, Mark & Frank Trentmann (eds.), <i>Markets in Historical Contexts. Ideas and Politics in the Modern World</i> , 2004. (Anders Berg-Sørensen)	1: 115-118
Blom-Hansen, Jens, Asbjørn Sonne Nørgaard og Thomas Pallesen (red.), <i>Politisk ukorrekt</i> , 2004. (Hanne Foss Hansen)	2: 238-241
Bregnsbo, Michael og Kurt Villads Jensen, <i>Det danske imperium. Storhed og fald</i> , 2004. (Nikolaj Petersen)	3: 355-357
Buzan, Barry and Ole Wæver, <i>Regions and Powers. The Structure of International Security</i> , 2003. (Mette Skak)	2: 246-249
Diken, Bülent og Carsten Bagge Laustsen, <i>Terrorens skygge</i> , 2004. (Søren Hviid Pedersen)	3: 369-371
Goul Andersen, Jørgen, <i>Et ganske levende demokrati</i> , 2004. (Nils Bredsdorff)	1: 104-109
Greve, Carsten, <i>Offentlig ledelse – teorier og temaer i et politologisk perspektiv</i> , 2003. (Finn Bruun)	1: 118-120
Hoff, Jens & Kresten Storgaard (red.), <i>Informationsteknologi og demokratisk innovation</i> , 2005. (Signe Kjær Jørgensen)	4: 492-494
Jacobsen, Bo, Flemming Troels Jensen, Mikkel Bo Madsen, Marius Sylvestersen og Claude Vincent, <i>Den vordende demokrat. En undersøgelse af skoleklassen som demokratisk lærested</i> , 2004. (Stefan Hermann)	3: 364-367
Jacobsen, Michael Hviid og Jens Tonboe (red.), <i>Arbejdssamfundet</i> , 2004. (Jens Bonke)	3: 367-369
Lundkvist, Anders, <i>Hoveder og Høveder. En demokratisk kritik af det private samfund</i> , 2004. (Curt Sørensen)	3: 359-364

- Nielsen, Hans Jørgen, *Er danskerne fremmedfjendske? Udlandets syn på debatten om indvandrere 2000-2002*, 2004. (Jens Peter Frølund Thomsen) 4: 495-497
- Poulsen, Birgitte, *Nye tider, nye roller? Embedsmandsroller i den danske centraladministration*, 2005. (Anders Holbøll) 3: 357-359
- Rasch, Bjørn Erik, *Kampen om regjeringsmakten. Norsk parlamentarisme i europeisk perspektiv*, 2004. (Flemming Juul Christiansen) 2: 241-243
- Svensson, Palle, *Folkets røst. Demokrati og folkeafstemninger i Danmark og andre europæiske lande*, 2004. (Nils Bredsdorff) 1: 111-113
- Svensson, Palle, *Danskerne, magten og demokratiet*, 2004. (Nils Bredsdorff) 1: 113-115
- Torpe, Lars , Jeppe Agger Nielsen & Jens Ulrich (red.), *Demokrati på nettet – offentlighed, deltagelse og digital kommunikation*, 2005. (Adam Lebech) 4: 490-491
- Vincent, Andrew, *The Nature of Political Theory*, 2004. (Anders Berg Sørensen) 2: 243-246
- Warring, Anette, *Historie, magt og identitet. Grundlovsfejringer gennem 150 år*, 2004. (Ove Korsgaard) 1: 109-111
- White, Stephen K. and J. Donald Moon (eds.), *What is Political Theory?*, 2004. (Anders Berg Sørensen) 2: 243-246

Politicas ph.d.-serie

Aksel Vladimir Carlsen, *Socialdemokratismens muligheder og begrænsninger i det postsovjetiske Rusland*, 1999, kr. 125,00.

Hanne Marlene Dahl, *Fra kitler til eget tøj – Diskurser om professionalisme, omsorg og køn*, 2000, kr. 125,00.

Lars Johannsen, *The Constitution and Democracy: The Choice and Consequence of the Constitution in Post-Communist Countries*, 2000, kr. 125,00.

Mette Kjær, *The Politics of Civil Service Reform: A Comparative Analysis of Uganda and Tanzania in the 1990s*, 2001, kr. 125,00.

Bernhard Hansen, *Party Activism in Denmark. A Micro Level Approach to a Cross-Sectional Analysis of the Correlates of Party Activism*, 2002, kr. 125,00.

Vibeke Lehman Nielsen, *Dialogens pris. Uformelle spilleregler, ressource-symmetri og forskelsbehandling i offentligt tilsyn*, 2002, kr. 125,00.

Asbjørn Skjæveland, *Government Formation in Denmark 1953-1998*, 2003, kr. 125,00.

Kristian Høyer Toft, *International Justice and Justificatory Models*, 2003, kr. 125,00.

Søren Serritslew, *Offentlig budgetlægning i et institutionelt perspektiv*, 2004, kr. 125,00.

William Leslie Mitchell, *Instrumental Friend or Foe? Constructivist Activism in Security Policy Means Analysis*, 2004, kr. 125,00.

Rikke Skou Jensen, *Ledelse og medindflydelse. En analyse af ledelsesadfærd og institutionaliseret samarbejde på offentlige og private arbejdspladser*, 2004, kr. 125,00.

Jens Rudbeck, *Popular Contention and Democratization in Sub-Saharan Africa*, 2005, kr. 125,00.

Lotte Bøgh Andersen, *Offentligt ansattes strategier. Aflønning, arbejdsbelastning og professionel status for dagplejere, folkeskolelærere og tandlæger*, 2005, kr. 100,00.